

УДК 377.015.31:070:[377.035:172.15

DOI <https://doi.org/10.33989/2519-8254.2025.18.347749>

ORCID <https://orcid.org/0000-0003-1404-6037>

ORCID <https://orcid.org/0000-0003-2362-2876>

ФОРМУВАННЯ МЕДІАГРАМОТНОСТІ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ГІГІЄНИ ЯК СКЛАДОВА ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ В УМОВАХ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ

Василь Люлька,

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри професійної освіти та безпеки життєдіяльності;

Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка;

Валерій Титаренко,

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри захисту України та безпеки життєдіяльності;

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

У статті комплексно досліджено проблему інтеграції медіаграмотності та інформаційної гігієни в систему національно-патріотичного виховання учнів закладів професійної (професійно-технічної) освіти в умовах гібридної війни. На основі аналізу сучасних викликів інформаційної безпеки окреслено вразливість учнівської молоді ЗПТО до дезінформаційних впливів, маніпуляцій та інформаційно-психологічних операцій, що цілеспрямовано використовуються державою-агресором для деморалізації населення, розмивання національної ідентичності та дискредитації державних інституцій. Уточнено зміст понять «медіаграмотність» та «інформаційна гігієна» у контексті національно-патріотичного виховання, підкреслено їхній статус як ключових компетентностей громадянина в умовах повномасштабної війни та цифровізації суспільства.

Проаналізовано нормативно-правову базу України, що регулює питання національно-патріотичного виховання, громадянської освіти та інформаційної безпеки в освітньому середовищі, зокрема положення профільних законів, стратегії національно-патріотичного виховання, концептуальних документів МОН України та доктрини інформаційної безпеки. Показано, що вони задають чіткі орієнтири для впровадження медіаосвіти та розвитку критичного мислення учнів як чинника стійкості до ворожих наративів.

Розкрито структуру формування медіаграмотності учнів ЗПТО як складової патріотичного виховання через когнітивний (засвоєння базових понять і механізмів інформаційної війни), емоційно-ціннісний (формування відповідального ставлення до споживання та поширення інформації, розвиток емоційної стійкості) та діяльнісний (оволодіння навичками фактчекінгу, кібергігієни, використання цифрових інструментів перевірки контенту) компоненти. Обґрунтовано методичні підходи до інтеграції медіаграмотнісного компонента в освітній процес ЗПТО: включення відповідного змісту до фахових дисциплін, застосування кейсів, елементів гейміфікації, аналізу реальних інформаційних атак, залучення учнів до створення патріотичного медіаконтенту.

Ключові слова: медіаграмотність, інформаційна гігієна, національно-патріотичне виховання, ЗПТО, законодавча база, гібридна війна, критичне мислення.

Постановка проблеми. Сучасне протистояння України російській агресії характеризується не лише активними бойовими діями на фронті, але й масштабною гібридною війною в інформаційному просторі. Ворог активно використовує дезінформацію, маніпуляції та інформаційно-психологічні спеціальні операції (ІПСО) як зброю масового ураження свідомості. Вразливою категорією в цьому контексті є учнівська молодь закладів

професійної (професійно-технічної) освіти (ЗПТО), яка активно споживає цифровий контент. Тому завдання педагогічної спільноти полягає в тому, щоб трансформувати підходи до національно-патріотичного виховання, інтегрувавши в нього компоненти медіаграмотності та інформаційної гігієни. Ця потреба зумовлена необхідністю формування у майбутніх кваліфікованих робітників стійкого імунітету до ворожих наративів, що є питанням національної безпеки держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні засади медіаосвіти висвітлено у працях О. Волошенюк, В. Іванова та Л. Кульчинської, які розглядають медіаграмотність як ключову компетентність XXI століття (Волошенюк, Іванов, Кульчинська, 2021). Особливості патріотичного виховання в системі професійної освіти досліджували В. Радкевич та О. Єжова. Водночас нормативно-правове забезпечення та практичні аспекти впровадження інформаційної гігієни як складової патріотизму в умовах воєнного стану потребують подальшого осмислення та систематизації.

Мета статті полягає в обґрунтуванні нормативно-правових та методичних засад формування медіаграмотності учнів ЗПТО як невід'ємної складової національно-патріотичного виховання в умовах гібридної війни.

Виклад основного матеріалу. Формування медіаграмотності та інформаційної культури учнівської молоді в Україні спирається на ґрунтовну нормативно-правову базу, яка актуалізувалася з початком повномасштабного вторгнення. Фундаментальним документом є Закон України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності» від 13 грудня 2022 року (Верховна Рада України, 2022). Цей закон чітко визначає, що формування активної громадянської позиції неможливе без розвитку критичного мислення та здатності протидіяти дезінформації. Крім того, Стратегія національно-патріотичного виховання (Президент України, 2019), затверджена Указом Президента України, та Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України (Міністерство освіти і науки України, 2022), затверджена наказом МОН, прямо вказують на необхідність формування медіакультури як запобіжника від маніпулятивних впливів, що загрожують національній безпеці. Доктрина інформаційної безпеки України (Президент України, 2017) також підкреслює, що захист національного інформаційного простору залежить не лише від державних органів, а й від рівня медіаграмотності кожного громадянина.

В умовах закладу професійної освіти реалізація цих законодавчих норм набуває специфічного характеру (Верховна Рада України, 2017; Страйгородська, Пономаренко, Тарнавська, 2019). Сучасні учні ЗПТО належать до так званого «цифрового покоління», для якого віртуальний простір є основним середовищем комунікації та отримання інформації (Череповська, 2024). Російські спецслужби, розуміючи психологічні особливості цієї вікової групи, спрямовують свої зусилля на деморалізацію молоді, поширення панічних настроїв та дискредитацію державних інституцій (Міністерство культури та інформаційної політики України, б. д.). Тому патріотичне виховання сьогодні не може обмежуватися лише історичними екскурсами чи урочистостями; воно повинно надавати учням інструментарій для інтелектуального самозахисту.

Процес формування медіаграмотності як складової патріотизму має охоплювати когнітивний, емоційно-ціннісний та діяльнісний компоненти (Мельничук, 2023). На когнітивному рівні учні повинні засвоїти термінологічний апарат інформаційної війни, розуміючи сутність понять «фейк», «діпфейк», «ботнет», «клікбейт» та «ІПСО». Важно, щоб здобувачі освіти усвідомлювали, що інформаційні атаки є частиною спланованої військової стратегії ворога. Викладач має демонструвати, як історичні міфи, створені російською пропагандою століттями тому, трансформуються у сучасні фейки, метою яких є виправдання агресії та розмивання української ідентичності.

Емоційно-ціннісний компонент передбачає виховання культури споживання інформації та емоційного інтелекту. Ворожа пропаганда завжди апелює до сильних емоцій – страху, гніву, відчаю, намагаючись відключити раціональне мислення. Інформаційна гігієна в цьому

контексті виступає як прояв громадянської відповідальності. Учень має усвідомити, що поширення неперевіреної інформації, яка сіє паніку або розбрат, є формою несвідомого пособництва ворогу. Патріотизм проявляється у вмінні стримати емоційний порив, взяти паузу та проаналізувати джерело інформації перед тим, як зробити репост чи залишити коментар. Це формує нову етику цифрової поведінки, де інформаційна стійкість прирівнюється до стійкості на полі бою.

Діяльнісний компонент полягає у набутті практичних навичок фактчекінгу та кібергігієни (Руденко, 2023). У навчально-виховному процесі ЗПТО необхідно навчати майбутніх фахівців користуватися цифровими інструментами верифікації контенту, такими як зворотний пошук зображень для виявлення фейкових фотографій, перевірка першоджерел через офіційні державні реєстри та сторінки відомств, а також використання спеціалізованих сервісів для аналізу бот-активності у соціальних мережах. Окремий наголос слід робити на кібербезпеці, пояснюючи ризики використання програмного забезпечення країни-агресора, важливість двофакторної аутентифікації та захисту персональних даних, адже витік інформації може бути використаний ворогом проти конкретної особи або держави в цілому.

Методика впровадження цих компетентностей у навчальний процес ЗПТО повинна бути наскрізною та інтегративною (Мельничук, 2023). Ефективним підходом є включення елементів медіаграмотності у викладання фахових дисциплін. Наприклад, аналізуючи професійні ситуації, викладачі можуть розбирати галузеві фейки, що стосуються економіки, енергетики чи промисловості, демонструючи взаємозв'язок між інформаційною безпекою та професійною діяльністю. Важливу роль відіграють інтерактивні методи, такі як гейміфікація, розбір кейсів (case-study) реальних інформаційних атак, а також залучення учнів до створення власного патріотичного контенту, що спростовує ворожі міфи та популяризує українські наративи.

Спираючись на попередні висновки про необхідність переходу від поодиноких медіаосвітніх заходів до наскрізної траєкторії, вбудованої у зміст дисциплін, виховну систему та учнівське самоврядування, доцільно розширити статтю через чіткіший акцент на громадянському вимірі медіаграмотності, а також на інституційних механізмах цифрової медіаосвіти воєнного і повоєнного періоду. У сучасній війні інформаційна стійкість учня ЗПТО є не лише індивідуальною навичкою, а й елементом суспільної витривалості, що прямо пов'язує медіаграмотність із дієвістю громадянського суспільства та спроможністю спільнот самоорганізовуватися в умовах загроз.

У цьому контексті показовою є позиція С. Стельмах, де громадянське суспільство розглянуто як освітній виклик, посилений війною: акцентовано потребу формування активної громадянської позиції, критичного мислення, відповідальності та медіаграмотності, а також розвитку емпатії, толерантності й поваги до прав людини як передумов суспільної взаємодії та участі у відбудові демократичної України. Для ЗПТО це означає, що медіаграмотність не може залишатися «додатком» до патріотичного виховання; вона має стати його практичним ядром, яке переводить цінності у поведінкові рішення: як учень оцінює джерело, як реагує на провокацію, чи здатен відрізнити мобілізаційний заклик громади від маніпулятивного наративу, що роз'єднує. Саме тут доречно підсилити вже окреслений у статті емоційно-ціннісний компонент: відповідальна цифрова поведінка формується не моралізаторством, а тренуванням саморегуляції та емоційної рефлексії на матеріалі реальних інформаційних атак. Іронія війни в тому, що фейк працює без вихідних, тож освітня система теж не має права на «методичну сплячку» – потрібні сталі процедури й повторювані практики.

Системну рамку для такого розширення забезпечує «Концепція цифрової медіаосвіти воєнного і поствоєнного суспільства» за науковою редакцією Л. Найдьонової. У документі підкреслено, що цифрова медіаосвіта поєднує тренди медіаграмотності й медіакультури з процесами цифровізації освіти та суспільства, а новий технологічний ландшафт (зокрема, упровадження штучного інтелекту) змінює медіаекосистему й освітні формати, вимагаючи адекватної відповіді в умовах тривалої війни. Важливо, що Концепція прямо пов'язує

гібридну природу війни з потребою «свідомої взаємодії з медійним простором» і розумінням функціонування медіасистеми в демократичному суспільстві, включно зі зміною та обмеженням інфомедійного поля під час війни і відновленням демократичних засад у повоєнний період. Для практики ЗПТО це відкриває логічне продовження вашого тезису про «інтелектуальний самозахист» учнів: медіаграмотність має охоплювати не лише техніки фактчекінгу, а й розуміння правил і меж публічної комунікації в умовах воєнного стану, етики поширення чутливого контенту, а також ризиків, пов'язаних із ШІ-генерацією (маніпулятивні синтетичні відео, підміна голосу, фабрикація «доказів»). Тобто, у розширеній версії статті доцільно сильніше підкреслити: медіаосвіта в воєнний час – це не «цифрові лайфхаки», а елемент громадянської компетентності, який підтримує колективну безпеку.

Методичне наповнення такого підходу доповнює посібник Н. Череповської, де запропоновано ресурси медіаосвіти для розвитку патріотизму й критичного мислення молоді, а патріотизм осмислюється як ресурсна якість особистості в умовах інформаційної війни. Авторка підкреслює збагачення патріотизму «інструментальними» якостями: свідомим ставленням до інформації, здатністю до рефлексії емоцій і почуттів щодо сприйнятого, спроможністю критично осмислити повідомлення, зробити самостійні висновки та творчо переосмислити контент; у посібнику також подано програму і методiku «Я – патріот» та практичні рекомендації для педагогів. Це дає підстави розширити статтю конкретизацією педагогічних механізмів: робота з медіатекстами має бути не епізодичною, а циклічною (сприйняття → емоційна рефлексія → критичний аналіз → відповідальна дія/відмова від дії), причому на матеріалі, релевантному професійній підготовці. Для ЗПТО принципово важливо переносити медіаосвітні задачі у фаховий контекст: аналізувати галузеві фейки, псевдоінструкції, шахрайські схеми працевлаштування, маніпуляції навколо мобілізації/волонтерства, дезінформацію про економіку й критичну інфраструктуру, оскільки саме тут учень найчастіше зустрічає «прикладну» брехню, яка впливає на його рішення й безпеку.

Окремого посилення у розширеному дослідженні потребує питання готовності педагогів до цифрової медіаосвіти, адже у ваших висновках уже зафіксовано необхідність цілеспрямованої підготовки педагогічних працівників і розроблення діагностичного інструментарію. У цьому контексті цінним є звернення до міжнародного досвіду – зокрема, до китайських практик професійного розвитку педагогів на основі цифрових освітніх ресурсів, окреслених у тезах І. Бунецької про досвід Китаю. Навіть у стислому форматі тез це задає правильний напрям для аргументації: якщо держава/система освіти хоче сталого впровадження медіаосвіти, вона має підтримати педагогів інфраструктурно (платформи, доступ до ресурсів, методичні комплекти), організаційно (модульні програми підвищення кваліфікації, короткі сертифікаційні треки, підтримка професійних спільнот) та аналітично (оцінювання прогресу компетентностей). Для України воєнного і повоєнного періоду це особливо актуально, бо навантаження на педагога зростає, а цифрові ризики ускладнюються швидше, ніж оновлюються підручники. Отже, логічним завершенням розширеного викладу є висновок про необхідність «подвійної траєкторії»: формування медіаграмотності учнів ЗПТО має йти паралельно з інституціоналізованим професійним розвитком педагогів, інакше медіаосвіта залишатиметься фрагментарною, незалежно від якості окремих уроків.

Можна стверджувати, що розширення статті на основі опрацьованих джерел дозволяє посилити її аргументацію в логічно єдиній рамці: медіаграмотність постає як практичний механізм громадянської стійкості в умовах війни та відбудови, цифрова медіаосвіта – як системна відповідь на гібридні загрози й технологічні зсуви, зокрема пов'язані з ШІ, а методичні ресурси розвитку патріотизму й критичного мислення – як інструментарій, що переводить цінності у щоденні освітні практики через рефлексивну роботу з медіаконтентом і програмно організовані форми навчання. У такому розумінні медіаграмотність та інформаційна гігієна в ЗПТО не є «паралельною темою», а виконують роль інтегрованої компетентнісної лінії, яка підтримує відповідальну поведінку в медіасередовищі, психологічну саморегуляцію та соціальну згуртованість як ключові умови суспільної витривалості в період тривалих криз.

Отже, в умовах гібридної війни формування медіаграмотності й інформаційної гігієни набуває статусу безальтернативної складової національно-патріотичного виховання учнів ЗПТО, оскільки саме через інформаційну стійкість патріотизм у цифрову епоху перестає бути риторичною декларацією і проявляється як практична здатність критично мислити, протидіяти маніпуляціям та діяти відповідально в публічній комунікації. Відповідно, підготовка сучасного кваліфікованого робітника має включати не тільки професійні навички, а й сформовані установки й уміння, що знижують уразливість до дезінформації та підтримують соціальну відповідальність – тобто ті компетентності, які в умовах війни стають частиною загальної безпеки спільноти.

Висновки. Узагальнення теоретико-методологічних підходів та аналіз нормативно-правової бази України дають підстави розглядати формування медіаграмотності та інформаційної гігієни учнів закладів професійної (професійно-технічної) освіти як невід’ємну складову національно-патріотичного виховання в умовах гібридної війни. Показано, що сучасні документи у сфері національно-патріотичного виховання, громадянської освіти й інформаційної безпеки задають орієнтири щодо інтеграції медіаосвітнього компонента в освітній процес ЗПТО, однак реалізація цих вимог у практиці залишається фрагментарною. Уточнено зміст понять «медіаграмотність» та «інформаційна гігієна» у контексті національно-патріотичного виховання як інтегральних компетентностей, що поєднують когнітивний, емоційно-ціннісний та діяльнісний компоненти і забезпечують стійкість молоді до дезінформації та маніпулятивних наративів. Обґрунтовано, що інтеграція зазначених компетентностей у виховну систему ЗПТО вимагає переходу від поодиноких інформаційних заходів до побудови наскрізної медіаосвітньої траєкторії, вбудованої у зміст загальноосвітніх і фахових дисциплін, систему виховної роботи та учнівського самоврядування. До ключових педагогічних умов віднесено цілеспрямовану підготовку педагогічних працівників до роботи з медіаконтентом, використання кейсових і проблемно-пошукових підходів, аналіз реальних інформаційних атак, залучення учнів до створення патріотичного контенту. Формування медіаграмотності та інформаційної гігієни учнів ЗПТО розглядається як складова системи національної безпеки й маркер зрілості громадянської позиції молодого покоління; перспективи подальших досліджень пов’язані з розробленням діагностичного інструментарію, програм формування означених компетентностей та емпіричною перевіркою ефективності різних форматів інтеграції медіаосвіти в національно-патріотичне виховання.

ЛІТЕРАТУРА

- Бунецька, І. (2025). Цифрові освітні ресурси для професійного розвитку педагогів: досвід Китаю. В кн. *Адаптивні процеси в освіті: зб. матеріалів (тез доп.) 4-го Міжнар. наук. форуму* (с. 238-243). Київ: Юстон. Взято з <https://enpuirb.udu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/3be869f2-9ac3-4afb-9ac5-1627e91d36e9/content>
- Верховна Рада України. (2017). *Про освіту*: Закон України № 2145-VIII. Взято з <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
- Верховна Рада України. (2022). *Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності*: Закон України № 2834-IX. Взято з <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834-20>
- Волошенюк, О., Іванов, В., Кульчинська, Л. (2021). *Медіаосвіта та медіа грамотність: підручник*. Київ: АУП: ЦВП.
- Мельничук, В. О. (Уклад.). (2023). *Медіаосвіта та медіа грамотність: навчально-методичний посібник*. Умань: Візаві.
- Міністерство культури та інформаційної політики України. *Олександр Ткаченко: Питання підняття рівня медіаграмотності і критичного мислення – одне з пріоритетних*. Взято з <https://mcsc.gov.ua/news/oleksandr-tkachenko-pytannia-pidniattia-rivnia-mediahramotnosti-i-krytychnoho-myslennia-odne-z-priorytetnykh>
- Міністерство освіти і науки України. (2022). *Про затвердження Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти України*: Наказ № 527. Взято з <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0527729-22>

- Найдюнова, Л. А. (Ред.). (2025). *Концепція цифрової медіаосвіти воєнного та повоєнного суспільства*. НАПН України, Ін-т соц. та політ. психології. Київ. Взято з <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/745266/1/konseptnaydonova2025maket.pdf>
- Президент України. (2017). *Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 29 грудня 2016 року «Про Доктрину інформаційної безпеки України»*: Указ № 47/2017. Взято з <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/47/2017>
- Президент України. (2019). *Про Стратегію національно-патріотичного виховання*: Указ № 286/2019. Взято з <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286/2019>
- Руденко, Ю. (2023). Формування інформаційної гігієни молоді: Погляд крізь призму медіаграмотності. *Фізико-математична освіта*, 38 (5), 26-31. DOI: <https://doi.org/10.31110/2413-1571-2023-038-5-004>
- Стельмах, С. (2025). Роль та цінність громадянського суспільства як освітній виклик в контексті російсько-української війни. В кн. *Сучасні парадигми соціально-гуманітарного розвитку: матеріали Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. (с. 196-199)*. Миколаїв: МНАУ. Взято з <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/22888/1/zb-18-11-2025-196-199.pdf>
- Страйгородська, Л. І., Пономаренко, Л. О., Тарнавська, С. В. (Упоряд.). (2019). *Національно-патріотичне виховання в Україні: науково-допоміжний бібліографічний покажчик*. Київ: ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. Взято з <https://lib.iitta.gov.ua/717367/>
- Череповська, Н. І. (2017). *Медіаосвітні ресурси розвитку патріотизму та критичного мислення молоді: навч.-метод. посіб.* Київ. Взято з <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/708056/1/cherepovskaPosbMaket2017.pdf>
- Череповська, Н. (2024). Особливості прояву патріотизму в умовах цифровізації суспільства, освіти та інформаційної війни. *Проблеми політичної психології*, 15 (29), 50-72. DOI: <https://doi.org/10.33120/popp-Vol15-Year2024-155>

REFERENCES

- Bunetska, I. (2025). Tsyfrovi osvitni resursy dlia profesiinoho rozvytku pedahohiv: dosvid Kytau [Digital educational resources for professional development of teachers: the experience of China]. In *Adaptyvni protsesy v osviti [Adaptive processes in education]: zb. materialiv (tez dop.) 4-ho Mizhnar. nauk. forumu (pp. 238-243)*. Kyiv: Yuston. Retrieved from <https://enpurb.edu.ua/server/api/core/bitstreams/3be869f2-9ac3-4afb-9ac5-1627e91d36e9/content> [in Ukrainian].
- Cherepovska, N. (2024). Osoblyvosti proiavu patriotyzmu v umovakh tsyfrovizatsii suspilstva, osvity ta informatsiinoi viiny [Peculiarities of patriotism in the context of digitalization of society, education and information warfare]. *Problemy politychnoi psykholohii [Problems of political psychology]*, 15 (29), 50-72. DOI: <https://doi.org/10.33120/popp-Vol15-Year2024-155> [in Ukrainian].
- Cherepovska, N. I. (2017). *Mediaosvitni resursy rozvytku patriotyzmu ta krytychnoho myslennia molodi [Media educational resources for developing patriotism and critical thinking in youth]: navch.-metod. posib.* Kyiv. Retrieved from <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/708056/1/cherepovskaPosbMaket2017.pdf> [in Ukrainian].
- Melnychuk, V. O. (Comp.). (2023). *Mediaosvita ta media hramotnist [Media education and media literacy]: navchalno-metodychnyi posibnyk*. Uman: Vizavi [in Ukrainian].
- Ministerstvo kultury ta informatsiinoi polityky Ukrainy. *Oleksandr Tkachenko: Pytannia pidniattia rivnia mediahramotnosti i krytychnoho myslennia – odne z priorytetnykh [Oleksandr Tkachenko: The issue of raising the level of media literacy and critical thinking is one of the priorities]*. Retrieved from <https://mcsc.gov.ua/news/oleksandr-tkachenko-pytannia-pidniattia-rivnia-mediahramotnosti-i-krytychnoho-myslennia-odne-z-priorytetnykh> [in Ukrainian].
- Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy. (2022). *Pro zatverdzhennia Kontseptsii natsionalno-patriotynoho vykhovannia v systemi osvity Ukrainy [On the approval of the Concept of National-Patriotic Education in the Education System of Ukraine]: Nakaz № 527*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0527729-22> [in Ukrainian].

- Naidonova, L. A. (Ed.). (2025). *Kontsepsiia tsyfrovoy mediaosvity voiennoho ta povoiennoho suspilstva* [The concept of digital media education of war and post-war society]. NAPN Ukrainy, In-t sots. ta polit. psykholohii. Kyiv. Retrieved from <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/745266/1/konseptnaydonova2025maket.pdf> [in Ukrainian].
- Prezydent Ukrainy. (2017). *Pro rishennia Rady natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy vid 29 hrudnia 2016 roku «Pro Doktrynu informatsiinoi bezpeky Ukrainy»* [On the decision of the National Security and Defense Council of Ukraine of December 29, 2016 "On the Information Security Doctrine of Ukraine"]: Ukaz № 47/2017. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/47/2017> [in Ukrainian].
- Prezydent Ukrainy. (2019). *Pro Stratehiiu natsionalno-patriotychnoho vykhovannia* [About the Strategy of National and Patriotic Education]: Ukaz № 286/2019. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286/2019> [in Ukrainian].
- Rudenko, Yu. (2023). Formuvannia informatsiinoi hihiieny molodi: Pohliad kriz pryzmu mediahramotnosti [Formation of information hygiene of youth: A view through the prism of media literacy]. *Fizyko-matematychna osvita* [Physics and mathematics education], 38 (5), 26-31. DOI: <https://doi.org/10.31110/2413-1571-2023-038-5-004> [in Ukrainian].
- Stelmakh, S. (2025). Rol ta tsinnist hromadianskoho suspilstva yak osvittii vykyk v konteksti rosiisko-ukrainskoi viiny [The role and value of civil society as an educational challenge in the context of the Russian-Ukrainian war]. In *Suchasni paradyhmy sotsialno-humanitarnoho rozvytku* [Modern paradigms of socio-humanitarian development]: materialy Vseukr. nauk.-prakt. internet-konf. (pp. 196-199). Mykolaiv: MNAU. Retrieved from <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/22888/1/zb-18-11-2025-196-199.pdf> [in Ukrainian].
- Straihorodska, L. I., Ponomarenko, L. O., & Tarnavska, S. V. (Comps.). (2019). *Natsionalno-patriotychne vykhovannia v Ukraini* [National-patriotic education in Ukraine]: naukovodopomizhnyi bibliohrafichnyi pokazhchyk. Kyiv: DNPB Ukrainy im. V. O. Sukhomlynskoho. Retrieved from <https://lib.iitta.gov.ua/717367/> [in Ukrainian].
- Verkhovna Rada Ukrainy. (2017). *Pro osvitu* [About education]: Zakon Ukrainy № 2145-VIII. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> [in Ukrainian].
- Verkhovna Rada Ukrainy. (2022). *Pro osnovni zasady derzhavnoi polityky u sferi utverdzhennia ukrainskoi natsionalnoi ta hromadianskoi identychnosti* [On the basic principles of state policy in the field of strengthening Ukrainian national and civic identity]: Zakon Ukrainy № 2834-IX. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834-20> [in Ukrainian].
- Volosheniuk, O., Ivanov, V., & Kulchynska, L. (2021). *Mediaosvita ta media hramotnist* [Media education and media literacy]: pidruchnyk. Kyiv: AUP: TsVP [in Ukrainian].

FORMING MEDIA LITERACY AND INFORMATION HYGIENE AS A COMPONENT OF PATRIOTIC EDUCATION IN THE CONTEXT OF HYBRID WARFARE

Vasyl Lyulka,

Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor of the Department of Vocational Education and Life Safety;
T. G. Shevchenko National University №Chernihiv Collegium»;

Valerii Titarenko,

Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor of the Department of Defense of Ukraine and Life Safety;
Poltava V.G. Korolenko National Pedagogical University

The article comprehensively examines the problem of integrating media literacy and information hygiene into the system of national-patriotic education of students of vocational (vocational-technical) educational institutions in the context of hybrid warfare. Based on an analysis of current information security challenges, the vulnerability of vocational school students

to disinformation, manipulation, and information-psychological operations, which are deliberately used by the aggressor state to demoralize the population, erode national identity, and discredit state institutions, is outlined. The content of the concepts of “media literacy” and “information hygiene” in the context of national-patriotic education is clarified, and their status as key competencies of a citizen in the conditions of full-scale war and digitalization of society is emphasized.

The regulatory framework of Ukraine governing issues of national-patriotic education, civic education, and information security in the educational environment has been analyzed, in particular the provisions of relevant laws, the strategy for national-patriotic education, conceptual documents of the Ministry of Education and Science of Ukraine, and the doctrine of information security. It is shown that they set clear guidelines for the implementation of media education and the development of critical thinking in students as a factor of resistance to hostile narratives.

The structure of media literacy formation among vocational school students as a component of patriotic education through cognitive (acquisition of basic concepts and mechanisms of information warfare), emotional and value-based (forming a responsible attitude towards the consumption and dissemination of information, developing emotional stability) and activity-based (mastering the skills of fact-checking, cyber hygiene, using digital content verification tools) components. Methodological approaches to integrating media literacy into the educational process of vocational education and training are substantiated: inclusion of relevant content in professional disciplines, use of case studies, elements of gamification, analysis of real information attacks, involvement of students in the creation of patriotic media content.

Keywords: *media literacy, information hygiene, national-patriotic education, VET, legislative framework, hybrid warfare, critical thinking.*

Надійшла до редакції 20.08.2025 р.